

Universal Declaration of Human Rights - Ga

© 1996 – 2009 The Office of the High Commissioner for Human Rights

This HTML version prepared by the *UDHR in Unicode* project, <http://www.unicode.org/udhr>.

JENJEN KPAŊMƆ NI KƆƆ GBƆMƆ ADESA HEGBEI AHE

MLIBOTEMƆ

Akeni aƚƆƆ nƆ ake aƚƆ gbƆmei adesai fƛƛ ake mei ni yeƆ egbƆ ke heyeli ko ni anyen ashƆ ye ameden, ni nomei ji heyeli, jalesane ke toinƆle shishifai ye je le mli hewƆ le,

Akeni bu ni abuuu, ke asan gbƆmƆ adesai hegbei anƆ ni anaanaa ye shikƆƚ le etsƆ gbƆmƆ yitson ni eha efec yiwale nii, ke amrƆ nƛ gbegbelemƆ ake mei foji anine ashe ameshweenii anƆ bƆ ni amɛaanye amewie nƆ ni amesusuƆ ye nƆ ko he, amehƛ nƆ ni amesusuƆ ake eja gbƛ pƛ ameye, akanye awo amehƛ gbeyei dƆƚ, ni asan akakama amƛ nƆ ko nƆ ko hewƆ le,

Akeni suƆmƆ ni asumƆƆ ake atsƆ gbƛ kroko nƆ ajieƆ yiwale nƵyeli ko hewƆ ni ehiaa ake awo mla ni baafai gbƆmƆ adesai hegbei ahe hewƆ le,

Akeni ehe hiaa ake akai he aha naanyobƆ ahi maji aten hewƆ le,

Akeni mei ni yƆ Jenmaji EkomefeemƆ Ku le mli le ema amehemakeyeli ni ameyƆ ye gbƆmƆ adesai mli, ke agbojee ke egbƵyeli ni kai hii ke yei aten nƆ aduatsƆ, ni ametswa amefai shi hu ake amɛbaabƆ mɔden koni shihile mli aƚƆ fe tsuutsu, ni heyeli ahe shi jogbanƚ taake ato he gbejianƆ ye Jenmaji EkomefeemƆ Ku le kpaŋmƆ le mli hewƆ le,

Akeni maji ni yƆ Jenmaji EkomefeemƆ Ku le mli le ewo shi ake amekƛ ku le baafec ekome bƆ ni afec ni hie asƆ, ni asan gbƆmƆ adesai hegbei ke heyeli ahe shi hewƆ le,

Akeni shishinumƆ ni aaana ye hegbei ke heyeli nƛ ahe baafec nƆ oti ni abaadamƆ nƆ koni shiwoo nƛ aye omanyƛ hewƆ le,

Bele, Agbene

Kpee Wulu le miiha ale

Jenjen KpaŋmƆ ni kƆƆ GbƆmƆ Adesai Hegbei Ahe nƛ

Ake mei fƛ ke jenmaji fƛ asusumƆ kpai, koni mei ankroankroi ke kui fƛ adamƆ kpaŋmƆ nƛ nƆ amɛbƆ mɔden ametsƆ nitsƆmƆ ke tsɔsemƆ nƆ ye majian ke maji aten nifeemƆ anƆ ameha emli hegbei ke heyeli le ahe shi ye je le mli fƛ ye maji ni yƆ Jenmaji EkomefeemƆ Ku le mli dienƛse, asan ke shikƆji ni yƆ ameshishi anƆ bii hu anifeemƆ mli.

GbejianƆtoo 1

Aƚ gbƆmƆ fƛ gbƆmƆ ye agbojee mli, ke hegbe ko ni damƆ ƚele koome nƆ. GbƆmei fƛ ye jwenƚmƆ ke henilee, ni no hewƆ le esa ake amehƛ ahi shi ye nyemi suƆmƆ mli.

GbejianƆtoo 2

MƆ fƛ mƆ ye hegbe ake eyeƆ hegbei ni yƆ kpaŋmƆ nƛ mli le amli ƚƆmƆ le eko, bƆ ni naatsii ko kwraa be ye jaku mli ni aje, hewolo su ni ahie, nuu loo yoo ni aji, wiemƆ ni awieƆ, jamƆ mli ni ayƆ, mansaneyeli

shidaamɔ mli aloo susumɔ ni ayɔɔ yɛ nɔ ko he, man nɔ ni aje, nii ni ayɔɔ, weku mli ni aje aloo gbɛnaa ko ni ahie hewɔ.

Asan akwɛ koni akajie nian bɔ ni akɛ mɔ ko man ni eje lɛ agbojee miitsu nii yɛ hegbɛi nɛɛ agbɛfan, keji man lɛ ena heyeli jio, aaje man kroko nɔ aakwɛ esaji anɔ jio, enako heyeli jio, aloo ehɔ nɔyeli ko shishi fã kɛ fã.

Gbejianɔtoo 3

Mɔ fɛɛ mɔ yɛ hegbɛ akɛ ehɔ wala nɛɛ mli, akɛ ena heyeli, koni akwɛ ni efɛe shweshweeshwe hu.

Gbejianɔtoo 4

Esaaa akɛ ayɛɔ mɔ ko nyɔɔ, aloo ahaa esɔmɔɔ mɔ ko bɔ ni ejaaa gbɛ; aahi nyɔɔyeli kɛ gbɔmɔhɔɔmɔ gbejianɔtoi srɔtoi fɛɛ.

Gbejianɔtoo 5

Esaaa akɛ akɛ yiwale nyɔtɔɔ mɔ ko, aloo akɛ ehie tsumɔɔ shikpɔɔ, aloo afɛɔ lɛ anisenii kegbalaa etoi.

Gbejianɔtoo 6

Mlanaa lɛ mɔ fɛɛ mɔ yɛ hegbɛ akɛ akɛ woo haa lɛ akɛ gbɔmɔ adesa.

Gbejianɔtoo 7

Mlanaa lɛ mɛi fɛɛ yɛɔ egbɔ, ni esa akɛ akwɛ koni mɔ fɛɛ mɔ afɛe shweshweeshwe bɔ ni hieiankwɛmɔ ko kwraa bɛ mli. Esaaa akɛ akwɛɔ hieian yɛ mɔ ko mɔ ko gbɛfan keji aye lɛ sane ko ni kɛ kpanmɔ nɛɛ kpãaa, aloo awo yin koni afɛe nɔ ko ni kpanmɔ nɛɛ enmɛɛɛ he gnɛ.

Gbejianɔtoo 8

Mɔ fɛɛ mɔ yɛ hegbɛ akɛ ehɔ koni kojomɔhe ko aye esane eha lɛ bɔ ni hieiankwɛmɔ bɛ mli, keji aye lɛ toikɔdɔmɔ sane ni tɛɔ shi eshiɔ kpanmɔ nɛɛ, aloo Man Mlatso lɛ, aloo hegbɛ ni eyɔɔ yɛ mlanaa lɛ.

Gbejianɔtoo 9

Esaaa akɛ amɔɔ mɔ ko, aloo atsio enaa, aloo atswaa enaneshi tu keji aboteko sane ko ni akɛshi lɛ mli jogbanɔ.

Gbejianɔtoo 10

Mɔ fɛɛ mɔ yɛ hegbɛ akɛ keji ena sane ko lɛ, ajinafoi ni ahe bɛ sane lɛ mli akojo lɛ bɔ ni hieiankwɛmɔ bɛ mli, ni asan amɛbo egbee toi kemɔ shi.

Gbejianɔtoo 11

1. Keji mɔ ko na sane ni sa toigbalamɔ lɛ esaaa akɛ abuo lɛ fɔ yɛ najian, beja akojo lɛ yɛ man hie, beian ni aha lɛ hegbɛ fɛɛ ni sa akɛ ena kɛfã ehe jogbanɔ hu.

2. Esaaa akɛ abuo mɔ ko fɔ ni sa toigbalamɔ keji efɛee aloo efɛe nɔ ko yɛ man mlanaa aloo jenmaji atɛɔ mlanaa, keji beian ni afo sane lɛ afɔ enɔ lɛ awoko nakai mla lɛ. Ni esaaa hu akɛ toigbalamɔ lɛ naa waa fe bɔ ni mla letsɔɔ nakai beian lɛ.

Gbejianɔtoo 12

Esaaa ake ake he woɔ mɔ ko teemɔn sane, eweku, eshia, aloo eke mei aten shāramɔ saji amlɪ, ni esaaa ake agbeɔ mɔ ko he guɔ hu. Mɔ fɛɛ mɔ yɛ hegbe ake mla fāa ehe yɛ enemei agbefan.

Gbejianɔtoo 13

1. Mɔ fɛɛ mɔ yɛ hegbe ake eyaa he fɛɛ he ni esumɔɔ, asan ni ehio man fɛɛ man ni esumɔɔ mli hu.
2. Mɔ fɛɛ mɔ yɛ hegbe ake eshio man ko nɔ, ke le dientse eman tete, ni eye hegbe hu ake ekuɔ esee keyaa eman ekonɔ.

Gbejianɔtoo 14

1. Mɔ fɛɛ mɔ yɛ hegbe ake eyabaa abo yɛ man kroko nɔ kejo yiwale naa foi.
2. Ake hegbe nɛɛ tsuuu nii keji yiwale nɛɛ ejɛɛ efɔnfeemɔ ni kɔɔ mansaneyeli he, aloo eje nifeemɔ ko ni ke Jenmaji Ekomefeemɔ Ku le yinto ke gbejianɔtoi le kpāaa.

Gbejianɔtoo 15

1. Mɔ fɛɛ mɔ yɛ hegbe ake ana le ake man ko nɔ nyo.
2. Esaaa ake ahaa mɔ ko nmeɔ mannyo hegbe ni eyɔɔ bɔ ni mla enmɛɛ gbe, aloo aaatsi enaa koni ekanye etsake ejiakumanɔ.

Gbejianɔtoo 16

1. Esaaa ake hewolo su, loo man nɔ ni aje, loo jamɔ mli ni ayɔɔ tsio hii ke yei ni eshe gbāla gbe ake amekabote gbālashihile mli kɛwo shwiei. Ameboteko gbālashihile mli jio, amebote gbālashihile mli jio, amefo gbālashihile mli jio, esa ake ana ame ake ameyeo egbo.
2. Ja mei enyo nɛɛ ekpele nɔ dani amebaanye amebote gbālashihile mli.
3. Weku ji man shikwɛe, ni ehiaa ake abaa yi.

Gbejianɔtoo 17

1. Mɔ fɛɛ mɔ yɛ hegbe ake enaa le dientse enii, aloo eke mɔ kroko feɔ ekome kenaa nii.
2. Esaaa ake ashɔɔ mɔ dientse nii ni eyɔɔ yɛ eden bɔ ni mla enmɛɛ gbe.

Gbejianɔtoo 18

Mɔ fɛɛ mɔ yɛ hegbe ake ekɔɔ le dientse eyin yɛ susumɔ ko he, ni eke ehe woɔ jamɔ fɛɛ jamɔ ni esumɔɔ mli. Hegbe nɛɛ nmeɔ le gbe hu koni etsake ejamɔ loo ehemɔkeyeli, ke hegbe ake le ekome too, aloo eke mei krokomei afee ekome keha mei anu ejamɔ le he yɛ nitsumɔ, nifeemɔ ke kusumfeemɔ mli yɛ manjaano loo teemɔn.

Gbejianɔtoo 19

Mɔ fɛɛ mɔ yɛ hegbe ake esusuo nɔ ko he bɔ ni esumɔɔ, ni ehaa aleɔ hu. Hegbe nɛɛ nmeɔ le gbe hu koni ekanme mɔ kroko gbe ni eetsake ejwɛnɔ; ni ebaanye etsɔ gbe fɛɛ gbe nɔ etao, aloo enine ashe, aloo eha ale sane ko loo susumɔ ko keje man fɛɛ man nɔ, bɔ ni ake husu tsuuu nii.

Gbejianɔtoo 20

1. Mɔ fɛɛ mɔ yɛ hegbe ake eke ehe bɔɔ ku aloo henaabuamɔ ko ni atse koni afee nɔ ko yɛ toinjo le mli.

2. Esaaa ake anyeɔ mɔ ko nɔ koni eke ehe abɔ ku ko.

Gbejianɔtoo 21

1. Mɔ fɛɛ mɔ ye hegbe ake le diɛntse efataa mɛi krokomei ahe kekuraa eman, aloo etsɔɔ oshikifɔɔ nɔ ekɔɔ mɔ kroko koni edamɔ enaa.

2. Mɔ fɛɛ mɔ ye hegbe ake eyeɔ nibii ni man keyeɔ ebuaa manbii le mli ɲɔɔmɔ le eko.

3. Manbii asuɔmɔnaa nii nɔ abaadamɔ akura man le, ni abaatsɔ oshiki krɔɲɲ ni ato be ni akefɔɔ, ni asan mɛi fɛɛ fɔɔ ye teemɔɲ, aloo gbe kroko ni shishiumɔ be mli nɔ ale amɛsuɔmɔnaa nii nɛɛ.

Gbejianɔtoo 22

Manɲyo fɛɛ manɲyo ye hegbe ake man akwe koni efɛe shweshweeshwe, ni esa ake ena hegbe koni ana le hu egbojee kɛwula shi. Enɛ feemɔ bbaje man le mɔɔɔɲɔɔ ke maji aten ekomefeemɔ mli, ke bɔ ni man fɛɛ man gbejianɔtoo ke ejwetri shidaamɔ yɔɔ ha; ni nakai nɔɲɲ hu shika heɲaatsɔɔ, shāramɔ ke kusum hegbei ni manɲyo aaama le baaye ebua koni ake woo aha mɔ fɛɛ mɔ.

Gbejianɔtoo 23

1. Mɔ fɛɛ mɔ ye hegbe ake etsuɔ nii, ake etsuɔ nɔ ni le diɛntse esumɔɔ, ni ake le aye jalegbe ye nitsumɔ le mli, ni akwe koni enitsumɔ akaje eden hu.

2. Esa ake mɛi ni tsuɔ nitsumɔ kome ana nyɔmɔwoo kome bɔ ni hieiaɲkwemɔ be mli.

3. Esa ake awoɔ nitsulɔ fɛɛ nitsulɔ nyɔmɔ ni sa enitsumɔ le, koni eke ena ke ebii aye nii bɔ ni baashe amɛnaa; ni keji eeehia le, atso yelikebuamɔ gbe ko nɔ afee he eko aha amɛ.

4. Mɔ fɛɛ mɔ ye hegbe ake etseɔ, aloo eke ehe dɔmɔɔ nitsulɔi aku ko koni eketao esaji anaa.

Gbejianɔtoo 24

Mɔ fɛɛ mɔ ye hegbe ake ejɔɔ ehe, ni ejieɔ ehietserɛ hu; ni nakai nɔɲɲ hu esa ake atɔɔ ɲmeletswai abɔ ni esa ake aketsu nii, koni awo le nyɔmɔ hu beiaɲ ni eejɔɔ ehe.

Gbejianɔtoo 25

1. Mɔ fɛɛ mɔ ye hegbe ake ehio shi jogbanɲ bɔ ni eeena niyenii, hehaanɔ, wɔɔhe, tsamɔ, ke shihileɲ nibii ni ahe hiaa, koni le ke ebii fɛɛ ana gbɔmɔtsɔɲ hewale, ni agbene hu aye abua le keji enitsumɔ ɲmɛɛ le, aloo enaaa hetsele, aloo eje kpa, aloo etsɔ okulafo, aloo egbɔ, aloo gbe ko nɔ le elee bɔ ni eeefee ena edaan ɲmaa.

2. Awomei ke gbekɛbii ehia kwemɔ ke yelikebuamɔ kredɛɛ ko. Esa ake ana bi fɛɛ bi ye ɲele kome nɔ, bɔ ni akweɛɛ keji kpeemɔ yoo bi loo hemɔ bi ni.

Gbejianɔtoo 26

1. Mɔ fɛɛ mɔ ye hegbe ake ena skul tsɔsemɔ. Esaaa ake awoɔ nyɔmɔ ko ye tsɔsemɔ nɛɛ he, titri le shishijee nɔ le. Esa ake anye mɔ fɛɛ mɔ nɔ, ni ke hoo kwraa le egbe shishijee skul naa. Agbele ɲaa ke ninenaa nikasemɔhe bɔ ni mɔ fɛɛ mɔ baana mli gbe, ni nakai nɔɲɲ hu mɛi fɛɛ baana nikasemɔhe wulu mli gbe, shi ene baadamɔ mɔɔɔɲɔɔ nɔ.

2. Tsɔsemɔ mli le esa ake akwe koni ayɔse nilee ni yɔɔ gbɔmɔ adesa mli kɛwula shi kejie agbojee ni yɔɔ emli le kpo, bɔ ni baaha hie asɔ gbɔmɔ ke eheyeli. Enɛ baaha niiashishinumɔ ke tsuishitoo ke naanyobɔɔ ahi maji aten, nakai nɔɲɲ hu ji hewolo su ke jamɔ; ni ebaaye ebua Jenmaji Ekomefeemɔ Ku le ye toinjole gbefan hu.

3. Fɔlɔi yɛ gbɛnaa kɛdɛɛ ko akɛ amɛ diɛntɛ amɛbaatsɔɔ tsɔsemɔ ni esa akɛ amɛbii ana yɛ skul.

Gbejianɔtoo 27

1. Mɔ fɛɛ mɔ yɛ hegbɛ akɛ ekɛ ehe woɔ he ni eyɔɔ lɛ kusumfeemɔi kɛ ɲaa nifeemɔi amli, ni eyɛ gbɛfaɲ yɛ sɛɛnamɔ ni yɔɔ jɛɲshikpamɔ nifeemɔi amli hu.

2. Mɔ fɛɛ mɔ yɛ hegbɛ akɛ ekwɛ koni mɔ ko akaju shi eyɛ niiashikpamɔ, niɲmaa, lalasɔɔ kɛ nitɛɲmɔ ko ni lɛ diɛntɛ efɛɛ lɛ mli nii.

Gbejianɔtoo 28

Mɔ fɛɛ mɔ yɛ hegbɛ akɛ ehio shāramɔ kɛ maji atɛɲ gbejianɔtoo ko mli: he ni akɛ hegbɛi ni yɔɔ kpaɲmɔ nɛɛ mli lɛ tsuɔ nii kɛwulaa shi yɛ.

Gbejianɔtoo 29

1. Mɔ fɛɛ mɔ yɛ gbɛnaa nitsumɔ ko ha akutso mli ni eyɔɔ lɛ: he pɛ ni eeyɛ ehe, koni ena tsɔsemɔ ni yɛɔ emuu kɛwulaa shi yɛ.

2. Mɔ fɛɛ mɔ hegbɛ kɛ eheyeli asɛɛtiumɔ mli lɛ nɔ pɛ ni tsio pɛ ni tsio lɛ gbɛ ji mlai ni awo bɔ ni afɛɛ ni akɛ bule ni sa aha mɔ kroko hegbɛi kɛ eheyeli, koni ahi shi yɛ hiesɔlɛ kɛ toɲɲɔlɛ mli.

3. Gbɛ ko bɛ akɛ hegbɛ kɛ heyeli nɛɛ asɛɛtiumɔ mli lɛ atɛ shi ashɪ yɲtoɪ kɛ otii ni jwɛɛ Jɛɲmaji Ekomefeemɔ Ku lɛ hiɛ lɛ.

Gbejianɔtoo 30

Esaaa akɛ atsɔɔ kpaɲmɔ nɛɛ shishi yɛ gbɛ ko nɔ akɛ maɲ ko, loo ku ko, loo mɔ ko yɛ hegbɛ ko akɛ efɛɔ nɔ ko ni baanyɛ efite hewalɛ ni yɔɔ hegbɛi nɛɛ asɛɛ.
